

УДК 377. 1:620.22

Сучасні вимоги до рівня професійної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ

*Марк Вайнтрауб, канд. пед. наук, докторант
Інститут професійно-технічної освіти,
НАПН України, м. Київ*

Постановка проблеми

Динамічні зміни, які відбуваються останнім часом в ПТО, спрямовані на те, щоб допомогти випускникам ПТНЗ у професійному самовизначенні. В них повинні бути сформовані та розвинуті такі якості, як творчий пошук, високі професійні знання, уміння та навички, компетентності. Зрозуміло, що без якісної підготовки педагогічного працівника ПТНЗ неможливо розв'язати завдання результативно підготувати майбутнього сучасного кваліфікованого робітника. Усе це вимагає нових підходів до підготовки і майстра виробництва, і вчителя, і викладача, і вихователя ПТНЗ.

Наразі актуальною проблемою залишається недостатній рівень підготовки сучасного педагогічного працівника. Крім своїх функціональних обов'язків, педагог повинен володіти сучасними інформаційними технологіями, знанням новітніх досягнень та постійно підвищувати свій методичний рівень.

Інтеграційні підходи до навчання, які впроваджуються останнім часом в ПТО, вимагають від педагогічного працівника високої методичної культури, яка є найвищим показником його професійної компетентності. На жаль, вчителі, викладачі та майстри виробничого навчання ПТНЗ недостатньо цікавляться новітніми науково-методичними педагогічними технологіями. Освітні програми теж в багатьох випадках не відповідають вимогам ринку праці.

Тому необхідним є розроблення нових підходів до підвищення якості ПТО, що має на меті загальне підвищення рівня сучасної педагогіки при підготовці педагогічних працівників для ПТНЗ.

Аналіз стану проблеми.

На думку Д.Тхоржевського, педагогам ПТНЗ повинні бути властиві такі риси, як висока фахова кваліфікація, висока психолого-педагогічна та методична підготовка [1,с.15].

Одним з актуальних і сучасних напрямів у педагогіці є особистісно-розвивальний напрям [2, с. 155-156]. Ось чому при підготовці як майбутніх кваліфікованих робітників, так і педагогічних працівників повинні впроваджуватись технології та методики розвивального навчання. Внаслідок цього зростають вимоги до якості професійної підготовки викладачів, вчителів, вихователів та майстрів виробничого навчання. Нажаль, у ВНЗ при підготовці студентів до педагогічної професії, пов'язаної з обробкою металів, недостатньо враховуються сучасні тенденції розвитку професійної освіти. Не приділяється нагальної уваги зростанню ролі діагностування в обґрунтуванні й оцінюванні результатів учіння, розробленню освітніх стандартів щодо відповідних компетентностей майбутніх педагогічних працівників, інтеграції навчальних курсів, посилення індивідуально-творчого початку навчання, постійного застосування методів винахідництва, впровадженням у реальній педагогічній практиці інтегрованого розвивального навчання (ІРН).

Формуванню готовності до професійної діяльності майбутніх викладачів приділили увагу Білорибкіна Е.А.[3], А.С. Макаренко [4] ,Гейзерської Р. А. .[5] , Доценко С. О. [6], Шафранський В.В. ,[7], Д.І. Коломієць [8] , Шупта О.В.[9] , Гриньов В. Й. [10] та інші.

Проведений нами, а також іншими дослідниками аналіз цілей, форм організації та методів навчання у системі підготовки педагогів металообробного напрямку дозволяє стверджувати, що в них відсутня структура сформованості компетентностей та їх оцінювання.

Недостатньо вивченими в цих дослідженнях також залишилися питання, пов'язані з оцінюванням критеріїв та показників компетентності майбутніх педагогів, майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів металообробного напрямку. Тому актуальним є завдання обґрунтувати структуру та оцінити критерії та їх показники компетентності майбутніх педагогічних працівників ПТНЗ металообробного напрямку, а також розробити модель оцінювання компетентностей, що стимулюють на їх ефективну підготовку.

Метою статті є визначення сучасних вимог щодо сформовлення компетентності сучасного майбутнього педагогічного працівника з обробки металів, що дасть можливість установити причини підвищення чи зниження рівня відповідних компетентностей з метою наступної корекції навчально-виробничого та виховного процесу, щоб досягти їх ефективну підготовку.

Виклад основного матеріалу.

В останні часи в системі контролю знань та умінь використовуються різноманітні форми та методи, зокрема моніторинг навчальних досягнень, комп'ютерне тестування, самооцінювання, усне та письмове опитування та багато інших.

На причини такого стану впливає і недостатній для сучасного сьогодення рівень викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ технічного напрямку, відсутність належного навчально-методичного забезпечення, організації професійно-технічного навчання. Доведено, що якість ПТО металообробного напрямку забезпечується на основі компетентнісного та інтегрованого і розвивального підходів, посилення загальноосвітнього компоненту з включенням політехнізації знань, оптимізації координації рухів, міжпредметних зв'язків, інноваційних технологій, творчого розвитку особистості. Забезпечити вирішення цих проблем має нова освітня модель взаємовідносин між учнями і педагогами та майстрами виробництва у процесі навчально-виробничого та виховного процесу.

Оскільки від педагогічного працівника (викладача, вчителя чи майстра виробничого навчання, а також вихователя) залежить рівень підготовки МКР, тому стає актуальне завдання визначити компетентність педагога, її критерії та показники. Напрями підготовки сучасного педагога тісно пов'язані з володінням відповідними педагогічними та технологічними процесами, культурою, вмінням працювати в освітньому середовищі, здатністю приймати самостійні рішення у стандартних та нестандартних умовах, проявляти неординарне мислення, бути здатними до неперервного підвищення своєї кваліфікації.

Структурування компетентності педагогічного працівника ПТНЗ металообробного напрямку надасть можливість:

- отримати об'єктивну інформацію про сформовані компетентності майбутнього педагога, майстра виробничого навчання, а також про відповідність вимогам згідно диплому та посадовим інструкціям майбутнього фахівця;
- мати взаємообернений зв'язок з адміністрацією ПТНЗ для необхідної наступної корекції навчально-виробничого та виховного процесу;
- контролювати взаємну діяльність учнів ПТНЗ, педагогічних працівників, а також освітнє навколишнє середовище;
- визначити причини підвищення або зниження результатів навчання з метою наступної корекції навчально-виробничого та виховного процесу в ПТНЗ.

Аналізуючи різні компетентнісні підходи, будемо розглядати сформовану компетентність сучасного педагогічного працівника металообробного напрямку під час його підготовки з двох точок зору: з точки зору професійної компетентності та ключової (базової, загальної), яка в неї входить.

Проте недостатньо вивченими у цих дослідженнях залишилися питання, пов'язані з визначенням критеріїв та показників компетентностей майбутніх педагогів, майстрів виробничого навчання ПТНЗ металообробного напрямку. Тому актуальним є завдання обґрунтувати та визначити критерії та їх показники компетентності майбутніх педагогічних працівників з металообробки, що

надасть можливості встановити причини підвищення чи зниження рівня відповідних компетентностей з метою наступної корекції навчально-виробничого та виховного процесу, щоб досягти ефективної підготовки.

Реформування системи ПТО, зокрема у металообробці, не буде досягнуте без істотних змін у системі структурування якості навчальних досягнень педагогів та майстрів виробничого навчання при формуванні їх професійної компетентності.

Недостатньо використовується засоби контролю, що формують мотивацію майбутніх педагогів, майстрів виробничого навчання в результатах своєї пізнавальної діяльності. Оцінювання навчально-виробничого та виховного процесу не враховує відповідні компетентності обраної професії. Відсутнє оцінювання ключових компетентностей, пов'язаних з особистісними якостями майбутнього фахівця. На сучасному ринку праці виникла потреба у таких робітниках, які здатні швидко опанувати нову технологію на виробництві, вміти співпрацювати в колективі, бути готовими та здатними до професійної діяльності. Їх підготовка неможлива без якісної підготовки викладачів, вчителів та майстрів виробничого навчання.

Пропонуємо структурувати сформовану професійну компетентність педагогічного працівника, що спеціалізується по обробці металів за відповідними структурними схемами, як показано на Рис.1 і Рис.2. Компетентність майбутнього педагогічного працівника з обробки металів будемо розглядати як професійну компетентність, в яку входить його ключова компетентність. Кожна з цих компетентностей характеризується шістьма критеріями: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, організаційно-управлінський, методологічний, індивідуально-психологічний та суб'єктний.

До ціннісно-мотиваційного критерію професійної компетентності майбутнього педагога, майстра виробничого навчання належать ті ж самі показники, що у кваліфікованого робітника (розд.3). Додається до них лише дуже важливий показник для педагога - любити свою професію.

Когнітивно-діяльнісний критерій професійної компетентності включає теоретичні та практичні знання і уміння, культуру, професійно-важливі якості, що охоплюють професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку (згідно диплому та посадовим інструкціям) свого предмету або напряму, педагогіку, психологію, методiku навчання і виховання, освітню інноваційну технологію на сучасному рівні, сучасну комп'ютерну технологію, допуски і технічні виміри, свій предмет, матеріалознавство, електротехніка, охорону праці, виробниче навчання, виробничу практику в майстернях та лабораторіях, виробничу практику на підприємстві, а також глибокі знання та практичні застосування загальнофахові: загальноосвітні, предметні, міжпредметні, в тому числі з природничих предметів, з інформатики, креслень, засад економіки, виробництва, теорії винахідництва (ТРВЗ), творчої уяви (РТУ), політехніки, законів логіки та ін. розвивальних курсів та інших новітніх технологій та сучасних технічних засобів навчання.

Організаційно-управлінський критерій професійної компетентності охоплює організаційні та управлінські якості, що необхідні у роботі педагога, майстра виробничого навчання під час навчально-виробничого та виховного процесу ПТНЗ. Цей критерій містить показники, які відповідають за конструювання та моделювання змісту дисциплін за фахом, моніторинг, контроль, корекцію та оцінювання результатів професійного навчання, володінням організаційно-управлінськими формами, методами, засобами, взаємодією між суб'єктами та об'єктами професійного навчання та виховання за фахом, володінням роботи з фаховою документацією, методикою організації індивідуальної, самостійної роботи, методикою стимулювання, а також загальнофахові організаційні та управлінські якості педагога, майстра виробничого навчання та охоплює конструювання та моделювання змісту навчального матеріалу, моніторинг, контроль, корекцію та оцінювання результатів навчання, володіння організаційно-управлінськими формами, методами, засобами, взаємодією між суб'єктами та об'єктами навчання та

виховання, володіння роботи з документацією, методикою організації індивідуальної, самостійної роботи, методикою економічного стимулювання .

Методологічний критерій професійної компетентності вказує на володіння методологією навчального процесу і містить показники, які відповідають за володіння методикою роботи з електронними засобами, використання міжпредметних зв'язків, використання методів, принципів ТРВЗ, РТУ та інших розвивальних курсів, вправ та завдань, ІРН. Цей критерій включає і показники ключової компетентності, такі як володіння методикою роботи з електронними засобами, використанням міжпредметних зв'язків, а також методами, принципами ТРВЗ, РТУ, розвивальних курсів, вправ та завдань, ІРН.

До індивідуально-психологічного критерію професійної компетентності додатково входять такі показники, як , високий рівень професійної ерудиції та творчість, артистичні здібності (володіння мімікою, з можливістю емоційно впливати на учнів, ораторськими здібностями та ін.), культура мови, педагогічна культура, комунікативні здатності, культура поведінки, інноваційне мислення, інтелектуальні здатності (пам'ять, уява, винахідливість), потреба та здатність постійно удосконалювати свій рівень, уміння нестандартно мислити, приймати самостійне рішення в стандартних, нових та екстремальних умовах, володіння вольовим і сильним характером, високий рівень інтелекту, ініціативність, технічна ерудиція, творчість, високі моральні якості (чесність, справедливість, людяність, любов до учнів, вимогливість, принциповість, духовність, тактовність, доброта), широка ерудиція, опрятність, здатність до самовдосконалення та саморозвитку, відповідальність.

Суб'єктний критерій професійної компетентності містить показники, які відповідають за саморефлексивність педагогічної діяльності, уміння оцінювати і коригувати свою та в учнів діяльність, потребу та здатність постійно удосконалювати свій професійний та загальнофаховий рівень, здатність відповідати за свої дії, саморефлексивність професійної діяльності, здатність до мобільності, зміни сфери діяльності.

На нашу думку, оцінювання професійної та ключової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ металообробного напрямку надасть можливість вийти на результативність формування готовності та здатностей їх до професійної діяльності. Зрозуміло, що якісна підготовка педагогічних працівників металообробного напрямку з відповідним формуванням їх готовності та здатностей до педагогічної діяльності безпосередньо впливає і на результативність підготовки МКР з обробки металів в ПТНЗ. Ось чому викладач, вчитель чи майстер виробничого навчання має бути професійально та особистісно підготовленими на високому рівні до розв'язання сучасних педагогічних проблем щодо результативної підготовки в ПТНЗ МКР з обробки металів.

Отже, обґрунтовано та наведено методичні підходи до структурування компетентності сучасних майбутніх педагогічних працівників металообробного напрямку: розроблені критерії та показники професійної та ключової компетентності.

Структурування цих критеріїв та показників відображають сучасні тенденції у підготовці майбутніх викладачів, вчителів, майстрів виробничого навчання з металообробки на їх результативну підготовку.

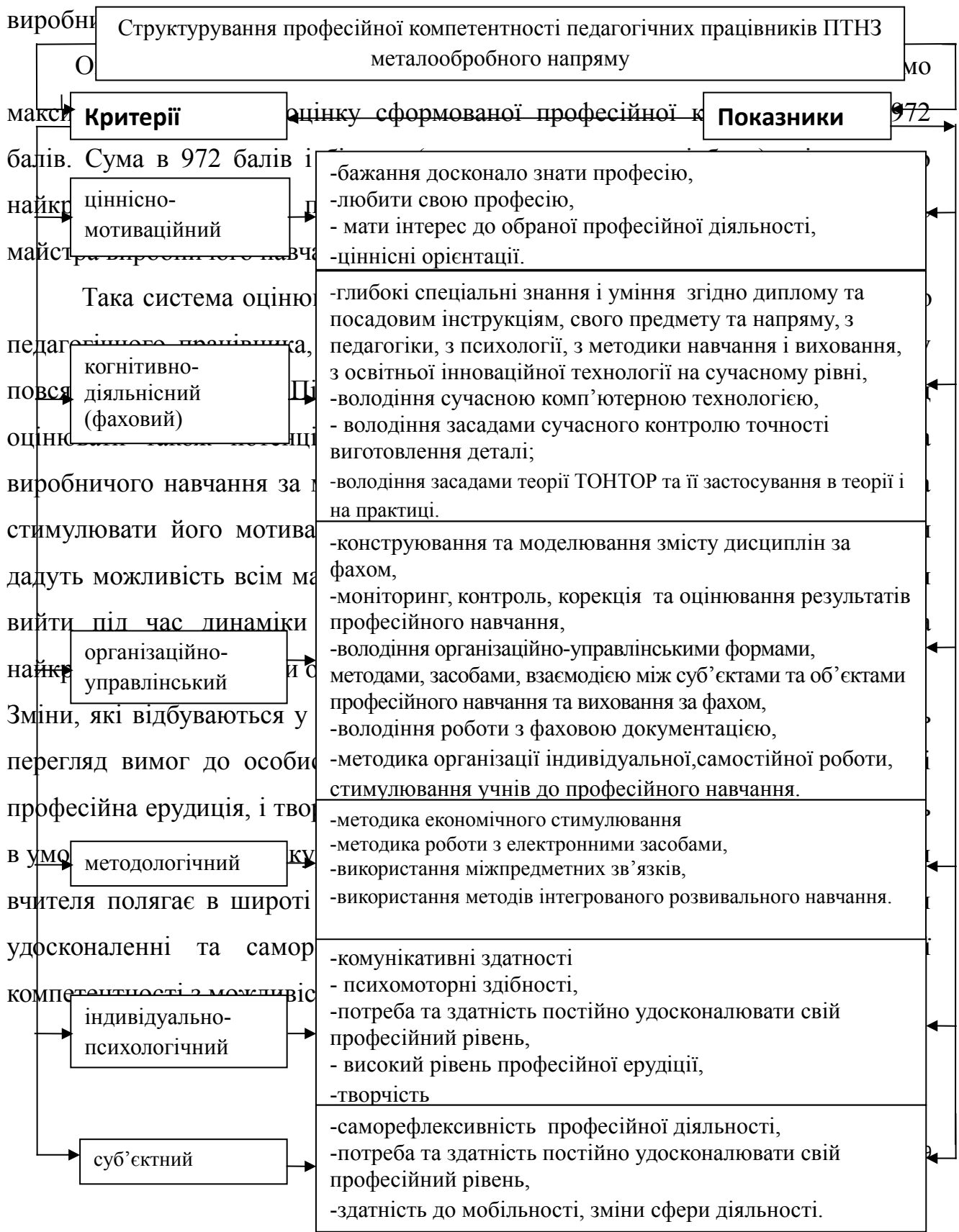
Сучасна система оцінювання якості майбутніх педагогічних працівників металообробного напрямку несумісна з вимогами сучасної підготовки. До найбільш вагомих недоліків слід віднести: оцінки знань і умінь орієнтовані в основному на зовнішній контроль, а не на підтримку мотивації до навчання,

система оцінювання перевіряє здебільшого систему знань і умінь з предметів, не враховуючи оцінювання глибоких знань та умінь завдяки між-предметним зв'язкам та вирішенню комплексних проблем, не оцінюються особистісні якості, які входять у компетентність майбутнього педагога, майстра виробничого навчання.

Ось чому слід реформувати систему оцінювання якості педагогічних працівників, щоб досягти мету якісно підготувати сучасного майбутнього фахівця.

Пропонуємо оцінювати сформовану компетентність педагогічного працівника з обробки металу за відповідною структурними схемами на Рис.5.1 та Рис.5.2. за формулою. Π , де Π –максимальна сума балів, отриманих майбутнім педагогічним працівником за показники професійної компетентності, враховуючи її складову - ключову компетентність. Така оцінка свідчить про результат опанованої професійної компетентності педагога, майстра виробничого навчання.

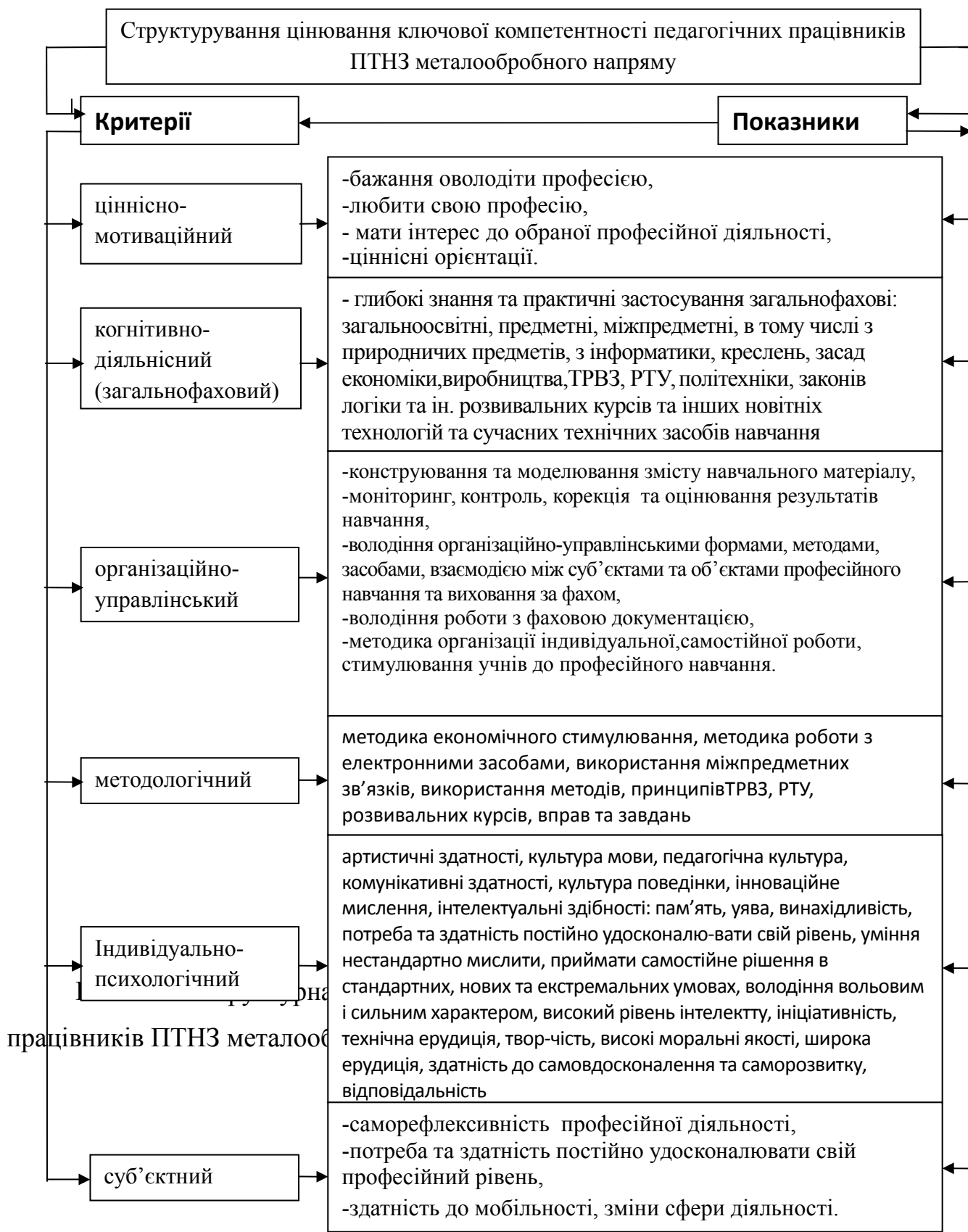

Рис. 5.2. Структурна схема ключової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ металообробного напрямку

На підставі вищевикладеного важливо запропонувати рейтинг викладача з урахуванням його набутих компетентностей, який має забезпечити спрямування на його розвиток. Серед компонентів цього рейтингу слід відзначити: професійні якості, досвід роботи, постійне підвищення кваліфікації, публікація результатів науково-педагогічних досліджень; розробка нових методик викладання дисциплін, підручників та посібників, які відповідають сучасним технологіям; участь у роботі з обдарованою молоддю (олімпіади, виставки, участь у конкурсі Малої академії наук тощо); мати особистісні якості: високу культуру, творчі здібності, розвинену риторичку, глибокі знання засад теорії та практики педагогіки і психології тощо [13].

ВИСНОВКИ

Отже, визначено вимоги до рівня професійної компетентності кваліфікованих робітників з металообробки, педагогічних працівників та майстрів виробничого навчання ПТНЗ. Розроблено структуру професійної компетентності педагогічного працівника для роботи в ПТНЗ. Розроблено моделі та систему оцінювання критеріїв та показників компетентності сучасного майбутнього педагога, майстра виробничого навчання з обробки металів, що відображають сучасні тенденції у підготовці на їх ефективну підготовку. Запропоновано ввести рейтинг викладача з урахуванням його набутих компетентностей, який має забезпечити спрямування на його розвиток. Серед компонентів цього рейтингу слід відзначити: професійні якості, досвід роботи, постійне підвищення кваліфікації, публікація результатів науково-педагогічних досліджень; розробка нових методик викладання дисциплін, підручників та посібників, які відповідають сучасним технологіям; участь у роботі з обдарованою молоддю (олімпіади, виставки, участь у конкурсі Малої академії наук тощо); мати особистісні якості: високу культуру, творчі здібності, розвинену риторичку, глибокі знання засад теорії та практики педагогіки і психології тощо. Подальші дослідження будуть присвячені аналізу професійної майстерності педагогічних працівників з обробки металів у освітньому середовищі.

Література

1. Тхоржевський Д. Методика трудового та професійного навчання. В 3-х ч.-4.1./ Д. Тхоржевський -К.:РННЦ «ДІНІТ», 2000.-248 с.
2. Гребенюк О.С. Формирование интереса к учебной и трудовой деятельности учащихся средних профтехучилищ / О. С. Гребенюк. – М.:Вышш.школа, 1986. – 48 с.
3. Белорыбкина Е. А. Подготовка учителя к формированию ключевых компетентностей школьников в системе повышения квалификации : диссертация ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Белорыбкина Елена Анатольевна; - Киров, 2008. - 189 с. : 12 ил.
4. Макаренко А.С. О воспитании / Антон Семенович Макаренко ; [сост. и авт. вступ. статьи В.С. Хелемендик]. – М. : Политиздат, 1988. – 256 с.
5. Гейзерська Р. А. Формування професійно значущих якостей майбутніх магістрів економічного профілю у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Р. А. Гейзерська. . – К., 2009. – 20 с.
6. Доценко С. О. Формування готовності майбутніх учителів до прийняття рішень у педагогічній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / С. О. Доценко. – К., 2009. – 20 с.
6. Шафранський В.В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців зі спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О.В.Шупта. – К., 2011. – 20 с.
8. Коломієць Д.І. Інтеграція знань з природничо-математичних і спеціальних дисциплін у професійній підготовці учителя трудового навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Д.І. Коломієць. – ., 2001. – 20 с.
9. Шупта О.В.Формування готовності до професійної діяльності майбутніх викладачів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О.В.Шупта. – К., 2005. – 20 с.
10. Гриньов В. Й. Структурна модель дидактичної культури майбутнього вчителя/ В. Й. Гриньов // Пошуки важелів підвищення якості вищої освіти : зб. наук. пр. / [за заг. ред. Г.Є. Гребенюка]. – Харків., 2008. – Стиль-іздат – С. 82–88.
11. Вайнтрауб М.А. Критерій оцінювання якості навчання в ПТНЗ/ М.А. Вайнтрауб//Шлях освіти// Науково-методичний журнал. – 2010. –№3(57)-48 с., С. 27-30.

12.Вайнтрауб М.А. Метод оцінювання інтегрованого розвивального навчання в ПТНЗ / М.А. Вайнтрауб//Педагогічні науки:теорія,історія,інноваційні технології// Науковий журнал. – 2010. 13. Вайнтрауб М.А. Педагогічні вимоги до професійних якостей викладачів ПТНЗ/ М.А. Вайнтрауб//Шлях освіти// Науково-методичний журнал. – 2010. –№2(56). С. 25-27.
–№5(7)-402 с., С. 213-219.

Марк Вайнтрауб

Сучасні вимоги до рівня професійної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ

В статті обґрунтовано та наведено сучасні вимоги до рівня професійної компетентності сучасного майбутнього педагогічного працівника (викладача, вчителя, майстра виробничого навчання) з обробки металів для професійно-технічного навчального закладу (ПТНЗ). Розроблено структуру та методику оцінювання критеріїв та показників компетентностей, що відображають сучасні тенденції для ефективної підготовки педагогічних працівників (викладачів, вчителів, майстрів виробничого навчання) з металообробки.

Ключові слова: компетентність, компетенція, оцінювання, критерії, показники, педагогічний працівник, майстер виробничого навчання, викладач, вчитель, професійна компетенція, ключова компетенція, металообробка.

Марк Вайнтрауб

Современные требования к уровню профессиональной компетентности педагогических работников ПТУ

Резюме.

В статье обоснованы и приведены современные требования к уровню профессиональной компетентности современного будущего педагога (преподавателя, учителя, мастера производственного обучения) по обработке металлов для профессионально-технического учебного заведения (ПТУ). Разработана структура и методика оценки критериев и показателей компетентностей, отражающих современные тенденции для эффективной подготовки педагогических работников (преподавателей, учителей, мастеров производственного обучения) по металлообработке.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, оценки, критерии, показатели, педагогический работник, мастер производственного обучения, преподаватель, учитель, профессиональная компетентность, ключевая компетентность, металлообработка.

Mark

Weintraub

MODERN REQUIREMENTS TO THE LEVEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF METAL-WORKING OF INDUSTRIAL TRAINING

Summary.

In article and presents the modern requirements to the level of professional competence of future teachers of modern (teacher, teachers, trainers) Metal Processing for vocational education (vocational school). The structure and method of evaluation criteria and indicators of competencies that reflect the current trends for the effective training of teachers (teachers, teacher trainers) in metal working.

